

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню особливостей пенсійного забезпечення прокурорсько-слідчих працівників на сучасному етапі. Проаналізовано поняття пенсійного забезпечення працівників прокуратури, розглянуто підстави призначення пенсій працівникам прокуратури відповідно до законодавства України.

Ключові слова: пенсія, види пенсій, пенсійне забезпечення, працівники прокуратури.

**Пшонка
Артем Вікторович**

*кандидат юридичних
наук, народний депута-
т України*

Становлення України як соціальної держави, якою вона визначена на конституційному рівні, вимагає радикальної реформи соціального захисту населення, одним із видів якого є пенсійне забезпечення. Право на пенсію, що нерозривно пов'язане з трудовою діяльністю людини, є найважливішою складовою добробуту непрацездатних громадян і демонструє реальне бажання держави дотримуватись принципів гуманізму щодо тих, хто віддав суспільству працю, інтелект та здоров'я.

У правовому регулюванні пенсійного забезпечення працівників органів прокуратури накопичилось чимало проблем, які суттєво впливають на рівень їх соціальної захищеності і, відповідно, на ефективність виконання покладених на них правоохоронних завдань. Проблеми пенсійного забезпечення та шляхи їх вирішення аналізувалися в працях багатьох учених, зокрема С. С. Алексєєва, О. М. Бандурки, В. С. Венедиктова, М. І. Іншина, К. Ю. Мельника, П. Д. Пилипенка, Є. М. Поповича, О. І. Процевського та інших. Проте, широке коло питань у цій сфері ще є дискусійними.

Насамперед слід наголосити, що реформування пенсійного забезпечення в цілому та працівників прокуратури зокрема – складний, багатогранний і комплексний процес, який має істотно змінити баланс політичних, економічних та соціальних інтересів,

а головне – забезпечити залежність розміру пенсії від характеру правоохоронної діяльності, трудового вкладу та страхового стажу прокурорсько-слідчих працівників. Отже, сучасний стан реформування пенсійного законодавства, характер службово-трудова діяльності працівників прокуратури, необхідність вдосконалення їх соціально-правового захисту обумовлюють актуальність і важливість комплексного дослідження питань, пов'язаних з правовим регулюванням пенсійного забезпечення цієї категорії працівників правоохоронних органів.

Мета даної статті полягає в тому, щоб на основі чинного законодавства України та узагальнення практики його реалізації визначити розкрити сутність пенсійного забезпечення працівників органів прокуратури.

У Конституції України людину визнано найвищою соціальною цінністю, у зв'язку з чим закріплено необхідні умови для реалізації кожним громадянином своїх прав, свобод та законних інтересів. Одним з таких прав є право на соціальний захист та достатній життєвий рівень для себе та своєї родини. Ці положення закріплені Конституцією України, у ст. 46 якої зазначено, що громадяни мають право на соціальний захист, враховуючи право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття за незалежними від них обставинами, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1].

Спершу варто визначитися зі змістовним наповненням окремих ключових

понять. Термін «забезпечувати» словники української мови визначають як: надавати чи створювати матеріальні засоби для існування; гарантувати щось [2, с. 684]; постачати щось у достатній кількості, задовольняти певні потреби, створювати надійні умови для здійснення чого-небудь, захищати, охороняти кого-небудь, що-небудь від небезпеки [3, с. 19]; надавати все необхідне [4, с. 577].

Що стосується соціального забезпечення, то під цим поняттям слід розуміти організаційно-правову діяльність держави щодо матеріального забезпечення, соціального утримання, обслуговування, надання медичної допомоги за рахунок спеціально створених фінансових джерел особам, які зазнали соціального ризику, внаслідок якого втратили здоров'я та (або) засоби до існування і не можуть матеріально забезпечити себе та своїх утриманців [5, с. 38]. С. М. Прилипко та О. М. Ярошенко зазначають, що соціальне забезпечення в сучасному демократично організованому суспільстві являє собою сферу перетину життєво важливих інтересів громадян, що стосується відносин власності, правових прийомів і засобів їх регулювання, соціальної політики держави та соціально-економічних прав людини. Це сфера є відображенням таких загальнолюдських цінностей як рівність, соціальна справедливість, гуманізм, моральні принципи цивілізованого суспільства [6, с. 17]. Тобто С. М. Прилипко та О. М. Ярошенко надають визначення соціального забезпечення через призму принципів демократичного суспільства.

На нашу думку, найбільш ґрунтовне дослідження поняття «соціальне забезпечення» було здійснено Б. І. Сташківим, який зокрема стверджує, що поняття «соціальне забезпечення» може вживатися в різних аспектах, а саме: як суспільно-історичний тип матеріального забезпечення престарілих і непрацездатних; як особлива форма розподільчих відносин, що виникають при поділі частини суспільних фондів споживання; предмет соціальної політики країни; як невід’ємний елемент способу життя і його особливості; як самостійна функція держави; як правова форма матеріального забезпечення певних категорій населення; як форма опосередкованого стимулювання активної участі громадян у соціально-економічному житті суспільства; як конституційне соціальне право людини; як галузь права тощо [7, с. 24].

Загалом підтримуючи висловлені міркування, ми пропонуємо під соціальним забезпеченням розуміти процес забезпечення як матеріальними, так і нематеріальними благами відповідних категорій громадян, надання необхідних гарантій забезпечення гідного рівня життєдіяльності та створення відповідних джерел фінансування відповідно до норм чинного законодавства.

Одним із видів соціального захисту, передбаченого законодавством України, є пенсійне забезпечення. Право на пенсію нерозривно пов’язане з трудовою діяльністю людини. Досягнення пенсійного віку є підставою для припинення трудових відносин працівників з роботодав-

цями, через що у держави виникає обов’язок у пенсійному забезпеченні громадян.

Відповідно до Закону «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р., № 1058-IV пенсію визначено як щомісячну пенсійну виплату в солідарній системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім’ї, визначені цим Законом [8]. Відповідно до цього ж Закону за рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати: 1) пенсія за віком; 2) пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов’язаного з роботою, інвалідності з дитинства); 3) пенсія у зв’язку з втратою годувальника.

Що стосується поняття «пенсійне забезпечення», то під ним розуміється матеріальне забезпечення, яке надається з Пенсійного фонду та Державного бюджету відповідно до встановлених державою правил особам пенсійного віку і непрацездатним громадянам, а також тим, які втратили годувальника з огляду на визначену суспільством об’єктивно існуючу необхідність надавати таким громадянам утримання за рахунок коштів, асигнованих на ці цілі державою [9, с. 74]. З наведеного визначення випливає, що головною метою пенсійного забезпечення є утримання осіб, які внаслідок непрацездатності або деяких інших незалежних

від них причин не мають достатніх коштів для існування.

Загальні правила у сфері пенсійного забезпечення встановлюють закони України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р., № 1058-IV [8] та «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003, № 1057-IV [10]. Так, Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р., № 1058-IV встановив в Україні трирівневу систему пенсійного забезпечення, де перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення

До основних особливостей пенсійного забезпечення варто віднести мету пенсійного забезпечення, тобто задоволення життєво важливих потреб, яка досягається за рахунок періодичних грошових виплат. Пенсійне забезпечення здійснюється відносно певної категорії осіб, які мають право на одержання пенсії, гарантується, охороняється та захищається державою і виплачуються за рахунок коштів держаних та недержавних фондів.

Пенсійне забезпечення гарантується, охороняється та захищається державою. Важливою гарантією реалізації права на пенсійне забезпечення є існування чіткого механізму захисту прав громадян у разі його порушення (судовий захист). Од-

нією з найважливіших гарантій щодо пенсійного забезпечення також є додержання принципу законності. Нормативно-правові акти, які регулюють особливості пенсійного забезпечення, не повинні погіршувати становище особи, яка зазнала соціального ризику.

Особливо важливого значення також набуває необхідність приведення законодавства у сфері пенсійного забезпечення у відповідність до міжнародних стандартів. У зв'язку з цим набуває своєї актуальності уніфікація національного законодавства про пенсійне забезпечення. Так, на думку В. В. Караваєва, під уніфікацією норм пенсійного законодавства у жодному разі не можна розуміти затвердження яких-небудь стандартних норм пенсійного забезпечення (наприклад, єдиних розмірів пенсій для всіх пенсіонерів чи для тих, хто отримує пенсію одного виду, наприклад, для інвалідів однієї й тієї ж групи). Уніфікація пенсійного законодавства – це таке спрощення, в результаті якого різко скорочується число норм, які по-різному регулюють одні й ті ж питання за окремими видами пенсійних виплат (пенсії службовців, працівників органів внутрішніх справ, органів прокуратури) [11, с. 60]. Необхідно підкреслити, що у такий спосіб уніфікація зменшує кількість нормативно-правових актів, виключає їх дублювання.

Сьогодні пенсійне забезпечення в Україні регулюється майже 30 законами. Більшість громадян, а це понад 12,4 млн пенсіонерів, отримують пенсію за Законом України

«Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р., № 1058-IV. Інші ж особи, а це понад 1,3 млн громадян, отримують пенсії за так званими спеціальними законами України. Спеціальним нормативно-правовим актом, що визначає види пенсій для працівників органів прокуратури, регулює порядок їх нарахування та видачі, є Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. № 1789 [12].

Відповідно до статті 50 Закону України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. № 1789 прокурори і слідчі мають право на пенсійне забезпечення за вислугу років незалежно від віку, за наявності на день звернення вислуги років не менше:

- до 30 вересня 2011 р. – 20 років, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів і слідчих прокуратури не менше 10 років;

- з 1 жовтня 2011 р. до 30 вересня 2012 р. – 20 років 6 місяців, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів і слідчих прокуратури не менше 10 років 6 місяців;

- з 1 жовтня 2012 р. до 30 вересня 2013 р. – 21 рік, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів і слідчих прокуратури не менше 11 років;

- з 1 жовтня 2013 р. до 30 вересня 2014 р. – 21 рік 6 місяців, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів і слідчих прокуратури не менше 11 років 6 місяців;

- з 1 жовтня 2014 р. до 30 вересня 2015 р. – 22 роки, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів і слідчих прокуратури не менше 12 років і так до 25 років вислуги років, у тому числі стажу роботи на поса-

дах прокурорів і слідчих прокуратури не менше 15 років [12].

При цьому пенсія призначається в розмірі 80 % від суми їх місячної (чинної) заробітної плати, до якої включаються всі види оплати праці, з якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а до 1 січня 2011 р. – страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, одержуваної перед місяцем звернення за призначенням пенсії.

На нашу думку, чинне пенсійне забезпечення працівників органів прокуратури відповідно до схеми, передбаченої Законом України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. № 1789, є простим, обґрунтованим та прийнятним.

Аналізуючи правову природу пенсійного забезпечення працівників органів прокуратури, слід урахувати наступні обставини.

По-перше, видом соціального забезпечення, у тому числі працівників прокуратури, має виступати пенсійне забезпечення, а не пенсія, адже пенсія – це лише певне матеріальне благо, яке надається непрацездатним громадянам у межах пенсійного забезпечення. Його змістом є надання непрацездатним громадянам грошових виплат – пенсій. Терміни «пенсійне забезпечення» і «пенсія» мають співвідноситись як філософські категорії «форма» й «зміст».

По-друге, пенсійне забезпечення виступає одним із основних видів соціального забезпечення непрацездатних громадян, єдиним або головним джерелом засобів для їх існування.

По-третє, пенсійне забезпечення носить регулярний характер. Інші види грошового забезпечення мають як одноразовий, так і регулярний характер, проте сплачуються не щомісячно. Крім того, пенсії можуть сплачуватися як протягом тривалого часу, так і довічно. Зокрема, відповідно до частини 1, 5, 17 ст. 50 Закону України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. № 1789 довічний характер для працівників органів прокуратури мають пенсії за віком, пенсії за вислугою років, а за певних обставин – пенсії на випадок втрати годувальника.

По-четверте, пенсійне забезпечення працівників органів прокуратури передбачає виплату лише однієї пенсії з числа тих, на які мають право непрацездатні громадяни. Наприклад, відповідно до ч. 10 вказаного Закону прокурорам і слідчим, які мають одночасно право на різні державні пенсії, призначається одна пенсія за їх вибором, у тому числі на умовах, передбачених ст. 37 Закону України «Про державну службу» 16 грудня 1993 р. № 3723 [13].

По-п'яте, достатній рівень пенсійного забезпечення працівників органів прокуратури є одним із мінімальних державних соціальних стандартів, який забезпечується за рахунок коштів системи загальнообов'язкового державного пенсійного та соціального страхування, а також за рахунок коштів Державного бюджету.

Таким чином, підсумовуючи, спробуємо виокремити характерні ознаки пенсійного забезпечення працівників органів прокуратури:

– це грошові платежі, які здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду України та Державного бюджету регулярно (щомісячно);

– розмір пенсії залежить від вислуги років, стажу роботи, попереднього заробітку та займаної посади;

– пенсії призначаються лише у чітко встановлених законодавством випадках: настання пенсійного віку, вислуга років, інвалідність, втрата годувальника;

– мета призначення пенсій – задоволення за допомогою періодичних грошових виплат життєво важливих потреб;

– максимальний розмір пенсії не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність.

Враховуючи наведені ознаки, під пенсійним забезпеченням працівників органів прокуратури доцільно розуміти вид соціального забезпечення, що передбачає періодичні грошові виплати (щомісячні, довічні) працівникам прокуратури, які нараховуються залежно від вислуги років, стажу роботи, попереднього заробітку, займаної посади та інших обставин, передбачених чинним законодавством, що виплачується за рахунок коштів Пенсійного фонду України та у випадках, передбачених чинним законодавством, коштів Державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : за станом від 28 червня 1996 р., № 254к/96-ВР // Відо-

мості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Новий тлумачний словник української мови. В 4 тт. / укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : Аконіт, 1999. – Т. 2 : Ж – ОБД. – 1999. – 911 с.

3. Словник української мови / [ред. І. К. Білодід] . – К. : Наук. думка, 1972. – Т. 3. – 744 с.

4. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 тт. / Даль В. И. – М. : Рус. язык, 1980. – Т. 4. – 680 с.

5. Болотіна Н. Б. Право людини на соціальне забезпечення в Україні : проблема термінів і понять / Н. Б. Болотіна // Право України. – 2000. – № 4. – С. 35 – 39.

6. Право социального обеспечения в Украине : учебн. / под общ. ред. Л. И. Лазор, С. Н. Прилипко, О. Н. Ярошенко. – Луганск : Изд-во «Шико» ООО «Виртуальная реальность», 2010. – 439 с.

7. Сташків Б. І. Поняття права соціального забезпечення / Б. І. Сташків // Право України. – 2000. – № 5. – С. 24–26.

8. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 49–51. – Ст. 376.

9. Трудовое право : энцикл. словарь / [под ред. С. А. Иванова]. – М. : Сов. энцикл., 1979. – 118 с.

10. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 9 липня 2003 р., № 1057-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47–48. – Ст. 372.

11. Караваев В. В. О совершенствовании пенсионного законодательства / В. В. Караваев // Советское государство и право. – 1971. – № 10. – С. 59 – 64.

12. Про прокуратуру : Закон України від 5 листопада 1991 р. № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

13. Про державну службу : Закон України від 16 листопада 1993 р. № 3723-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

Пшонка А. В. Пенсионное обеспечения работников органов прокуратуры Украины.

Статья посвящена исследованию особенностей пенсионного обеспечения прокурорско-следственных работников на современном этапе. В работе проанализировано понятие пенсионного обеспечения работников прокуратуры, рассмотрены основания назначения пенсий работникам прокуратуры согласно законодательству Украины.

Ключевые слова: пенсия, виды пенсий, пенсионное обеспечение, работники прокуратуры.

Pshonka A. V. Pension Benefits of Employees of the State Prosecutor's Office of Ukraine.

The article is devoted to the research of the major nowadays peculiarities of providing the pension to the workers of the State Prosecutor's Office and workers of the investigating agencies. The author analyzes the concept and legal grounds for providing the pension for these categories of pensioners.

Keywords: pension, types of pensions, pension providing, workers of the State Prosecutor's Office.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2012